

Vyhodnocení Šlechtitelského programu koní plemene **klusák** do roku 2013

Česká klusácká asociace (ČKA) je uznané chovatelské sdružení pověřené Ministerstvem zemědělství České republiky výkonem činností podle Zákona o šlechtění a plemenitbě hospodářských zvířat pro koně plemen klusák. U klusáckých koní se jedná o menší populaci v rámci ČR zahrnující k 31.12.2013 celkem 175 plemenných klisen a 9 plemenných hřebců zapsaných do Plemenné knihy.

ČKA hodnotí svůj Šlechtitelský program v periodicky vydávané v Klusácké ročence a Klusácké plemenné knize. Je vedena pouze jedna plemenná kniha.

Chovným cílem v chovu klusáka je čistokrevný klusácký sportovní kůň korektního harmonického exteriéru, dostatečného rámce a tvrdé konstituce, a zvyšování výkonnosti tohoto koně ve zkouškách výkonnosti formou klusáckých dostihů. Hodnocena je rychlost, vytrvalost, čistota a styl klusu, konstituční tvrdost a odolnost i do vyšších věkových kategorií za předpokladu nezbytných pozitivních morálních vlastností. Uvedené vlastnosti musí být doprovázeny dobrým charakterem a zdravotním stavem, schopností komunikace a přijatelnou opracovatelností. Dospělý kůň je středního rámce s dobrými liniemi, pevného fundamentu a bez zjevných geneticky podmíněných vad.

Pro posouzení dosahování šlechtitelského cíle se používají objektivní kritéria, a to zejména kilometrový čas dosahovaný v dostizích na jednotlivých distancích, a dále získané peněžité výhry v dostizích. Do jisté míry do hodnocení zahrnujeme i posouzení úspěšnosti našich koní v zahraničních dostizích.

1/ Šlechtitelské metody v klusáckém chovu

a/ Výběr hřebců pro plemenitbu

Za výběr hřebců do plemenitby odpovídá Chovatelská komise ČKA, která pro výběr hřebce na základě žádosti jeho majitele nebo provozovatel sestavuje Licenční komisi. Při výběru se přihlíží k výkonnosti hřebce, k jeho exteriéru a pohybovému stereotypu, a dále k jeho původu jak z otcovské tak mateřské strany (prověření na vlastním potomstvu rodičů hřebce). Využívá se též mezinárodní AEI skóre a Avelsindex.

V poslední době je u nás často s úspěchem používané zapůjčování hřebců ze zahraničí, a to jak nadějných hřebců, kteří ještě čekají v domovské zemi na prověření, tak i starších pozitivně prověřených hřebců. Toto umožňuje za relativně malé náklady získat na určité časové období zajímavé hřebce s výbornou výkonností, moderní krví i prověřeným potomstvem. Hřebci jsou zpravidla zapůjčeni na jednu či dvě připouštěcí sezóny. V tomto ohledu lze vyzdvihnout zvláště spolupráci Ostravského chovu s předním evropským chovatelem Boko Stables (lze uvést konkrétně např. amerického plemníka Eilean Donon, který před působením v České republice již připouštěl v Nizozemí a v Austrálii, a jehož potomci obsadili v Českém derby 2013 první a druhé místo). Pro další připouštěcí období se podařilo do České republiky získat dalšího amerického plemníka San Pellegrino, který k nám přichází po velmi úspěšném působení v USA, Kanadě a Švédsku, a jehož potomci se již prosadili v řadě zemí.

b/ Výběr klisen pro plemenitbu

Zařazení klisen do plemenitby je podporováno zejména finančním stimulem za zařazení importované klisny do klusáckého chovu.

c/Testace, hodnocení výsledků testace a jejich využití ve šlechtitelské práci

Testace klusáckých koní probíhá pomocí výkonnostních zkoušek – dostihů. Základní osu přitom tvoří dostihy vyhrazené jednotlivým věkovým kategoriím koním, zejména dostihy Klasické a Ročníkové, dále dostihy tradičního charakteru a také dostihy vyhrazené podle evropského i světového modelu koním vlastního chovu (dostihy Breeders' Crownu). Výkonnost koní pětiletých a starších se prověřuje zejména v seriálu dostihů Zlatého okruhu.

U všech těchto výkonnostních zkoušek se jejich propozice mění v průběhu let jen minimálně, takže jejich výsledky lze dobře porovnat a zobrazí se v nich rostoucí výkonnost populace. Přelomovým rokem byl rok 2011, kdy byly překonány národní rekordy ve většině kategorií, celkem v 11, a následně rok 2012, kdy v 5 kategoriích byly rekordy opět zlepšeny. Také v běžných provozních dostizích jsou dosahované kilometrové časy o několik sekund lepší než v dřívějších letech, a jsou zcela srovnatelné se zahraničím.

V roce 2012 se u nás uskutečnilo celkem 134 klusáckých dostihů, v roce 2013 pak celkem 125 klusáckých dostihů. Pro další sezóny očekáváme početní nárůst dostihů, protože je již zprovozněna nová samostatná klusácká dostihová dráha u Ostravy vystavěná podle špičkového evropského modelu a odpovídající evropským i světovým parametrům.

Výsledky testů – dostihů – jsou podrobně rozepsány v Klusácké ročence, ve které jsou k dispozici i statistiky dle jednotlivých plemenných hřebců. Dále je vydávána Plemenná kniha, kde jsou opět rozebíráni potomci plemeníků. V letošním roce zprovozní ČKA ve spolupráci se soukromým partnerem webovou aplikaci, která bude poskytovat tyto informace prakticky online.

Již před třemi lety byla provedena analýza, zda by bylo možné shromážděné výsledky testace využít pro odhad Plemenné hodnoty metodou BLUP. Závěr byl negativní, jelikož data, jakkoli pečlivě shromažďovaná za posledních 25 let, stále nejsou dostačující. Hlavní problém je v otevřenosti populace, kdy v původech koní existuje obrovské množství málo četných předků (zpravidla zahraničních), kterým také zcela chybí vlastní užitkovost. Byly učiněny pokusy o výměnu dat se státy, odkud se k nám koně nejvíce dovážejí (Německo, Nizozemí, Francie, USA), ale bezvýsledně. Zahraniční asociace buď nemají výpočet BLUP, či je pro ně naše malá populace nezajímavá svou velikostí. Ve sběru dat pokračujeme a analýz i pokusy o výměnu budeme průběžně opakovat.

d/ Akcelerační program se v chovu klusáka nepoužívá.

e/ Reprodukce

V posledních letech se stále více používá k zapaštění klisen umělá inseminace, i když i tak je pořád rozsah jejího využití pod evropským průměrem. Trvale je u nás nejvíce používána přirozená plemenitba se všemi jejími negativy – nízký počet zapaštěných klisen jedním hřebcem a jeho opakované použití v několika letech v řadě, či dokonce připouštění hřebcem „který je nejbližší“, bez další analýzy jeho vhodnosti. Embryotransfer není v našem chovu využíván, klonování je zakázáno.

2/ Genetická skladba klusácké populace

Genetická skladba koní aktivně působících v chovu se rychle mění. Jelikož populace klusáka je dnes globální, chovatelé často nakupují pro chov zahraniční klisny či zařazují klisny importované a prověřené na našich dostihových drahách. Plemeníci jsou ve velké většině importovaní koně, kteří absolvovali kariéru v zahraničí, i když v posledních 2-3 letech bylo

zařazeno také několik hřebců, kteří absolvovali svou dostihovou kariéru od jejího počátku na našich dostihových drahách, také byl po delší době zařazen plemenný hřebec českého chovu Ocean AI, držitel absolutního českého rekordu.

Díky této otevřenosti drží naši chovatelé krok s nejmodernější světovou krví. V našem chovu jsou tak zastoupeny všechny moderní linie:

- Valley Victory (Muscles Yankee)
- Garland Lobell (AngusHall)
- Cocktail Jet (Love You)
- Super Bowl (Supergill)

3/ Odchov a výcvik

Odchov není v klusáckém chovu nijak centrálně organizován, v posledních letech se však jeho úroveň velmi zlepšila a chovatelé si již dostatečně uvědomují jeho důležitost. Větší problém představuje výcvik, který je zcela nezbytný pro osvojení si pohybu v zápřahu a rychlého klusu. Stále se bohužel zdaleka ne všichni koně dostanou do rukou profesionálního trenéra, jehož práce je pro rozvoj dovedností před započítáním druhého roku věku koně klíčová. Koně nepřipravení ke zkouškám výkonnosti formou dostihů mají nulovou šanci ukázat svůj potenciál.

4/ Výkonnost produktů našeho chovu

V porovnání s importovanými koňmi jsou koně odchovaní našimi nejlepšími chovateli při účasti v dostizích na území České republiky plně konkurenceschopní, bohužel jsou však stále ještě také chovatelé, kteří nezajistí odchovaným koním odpovídající podmínky pro výcvik, a srovnání tak následně zcela chybí.

Při srovnání výsledků klusáckých dostihových koní trénovaných a běžajících v České republice dosahovaných v zahraničí zatím stále poněkud zaostáváme. Přesto se oproti minulosti množí české úspěchy na zahraničních drahách, a to v podobě vítězství ve významnějších dostizích, např. dvě vítězství a několik cenných umístění v dostizích PMU v Německu, několik vítězství a umístění v dostizích v Rakousku, Nizozemí a Polsku, a několik vítězství a umístění v jedničkových dostizích v Maďarsku.

5/ Zapojení do projektu Trotteur Francais

Od roku 2006 je ČKA členem projektu Trotteur Francais (vstoupila do něj jako šestá země), do které se dnes díky úzké spolupráci s vrcholnou francouzskou autoritou Societé du Cheval Francais zapojilo 21 zemí z celého světa (jako zatím poslední přistoupila Čína, v letošním roce se stanou jeho dalšími členy Irsko, Austrálie a Spojené státy americké). Tento projekt se v České republice ukázal jako velmi životný a přínosný pro český klusácký chov i sport. Je vysoce funkční již osmým rokem a skýtá českému klusáckému sportu i chovu oporu a jistotu pro budoucnost, neboť nesestává jen z importu koní, ale zejména z chovu francouzských klusáků na českém území (máme již tři generace těchto koní), kdy připouštíme klisny předními francouzskými plemeníky za finančně přijatelných podmínek a získáváme vysoce kvalitní chovné klisny. Přitom pak český chovatel pobírá ve Francii za svého v Čechách odchovaného francouzského klusáka chovatelské prémie, které činí ve Francii 20 – 25 % z celkové dostihové ceny. Současně je při konání dostihů francouzských klusáků rozvíjena úzká spolupráce se sousedními zeměmi, které jsou také členy projektu Trotteur Francais (Rakousko, Německo, Polsko, Ukrajina).

6/ Propagace klusáckého chovu a dostihového sportu, prodejnost koní

O rostoucí popularitě klusáckého koně v České republice svědčí mj. výsledky loňské Ankety o nejkrásnějšího koně pořádané ASCHK, kdy klusácký zástupce, právě ceněný plemenný hřebec Eilean Donon, postoupil do finálového hlasování a v těžké konkurenci 12 finalistů obsadil výborné 6. místo. Nově vybudované samostatné klusácké dostihové závodiště u Ostravy, které právě letos zahajuje provoz, poskytne tolik očekávaný a potřebný prostor pro osvětové akce a bližší kontakt veřejnosti se specifickým odvětvím klusáckých dostihů.

Je evidentní, že český dlouholetý model umožňující start v Klasických a Ročníkových zkouškách bez omezení také koním importovaným není pro domácí chov vhodný, na tuto skutečnost reagovaly zahraniční klusácké autority již v minulosti a uzavřely tyto významné dostihy pro koně z vlastní národní produkce. Proto je nutné tento systém postupně přepracovat i u nás, ovšem s ohledem na nutnost zachovat celkový počet koní v dostihovém provozu na konstantní nebo rostoucí úrovni.

Prodejnost klusáckých koní souvisí s jejich výkonností, zdravotním stavem a původem. Průměrní a podprůměrní koně nestojí mnoho, ale zato se dobře se prodávají koně mladší, 3-5 letí s vysokou výkonností. Vzhledem k tomu, že není zvykem zveřejňovat prodejní ceny koní, není přesná analýza v této oblasti možná.

7/ Oblasti cílené práce pro další období

Reprodukce a šlechtění

- budování kontaktů se špičkovými zahraničními chovateli, a tím rozšíření možnosti dovozu kvalitních zvířat a inseminačních dávek
- další plošné rozšíření inseminace s cílem snížení současného počtu plemeníků, využití prověřených plemeníků a zajištění testace nově zařazených
- zlepšení reprodukčních výsledků po inseminaci – osvěta pro chovatele
- snazší dostupnost informací ve větším rozsahu, jak z klusáckého chovu, tak z dostihového sportu českého i zahraničního, a to zprovozněním nového informačního systému
- přehodnocení kritérií výběr hřebců do plemenitby – nastavením tvrdších pravidel snížit počet hřebců
- získání dalších dat tak, aby bylo reálné odhadovat spolehlivě plemenné hodnoty.

Odchov a výcvik mladých koní

- zajistit, aby více hříbat získalo profesionální výcvik – otázka obchodní politiky

Propagace a obchodní politika:

- propagace klusáckého chovu a dostihového sportu ve spolupráci s pořadateli dostihů a významnými chovateli
- zvýšení dostihových cen v dostizích Breeders' Crownů (dostihy vyhrazené pro koně českého chovu)
- zavedení nového a účinnějšího modelu výplaty chovatelských prémie a bonusů s novým systémem vyplácení (např. podle rakouského vzoru)
- úprava poplatkové politiky a návazně zvýšení poptávky po koních českého chovu
- zvýšení počtu majitelů dostihových koní zejména díky propagaci a stabilizaci dostihového provozu na novém ostravském závodišti

Zpracovali za ČKA ing. Jiří Šplíchal a MVDr. Helena Pokorná